

Резюме

на трудовете на доцент доктор Емил Панушев, представени в конкурса за заемане на академичната длъжност „Професор” във ВСУ „Черноризец Храбър”

Изследвано е взаимодействието между индустриалната структура и външнотърговските отношения показва съществените промени във функционирането на националната икономика при нейното отваряне и интегриране на стоковия пазар към по-големи пазари. Изведена е отрасловата специализация и търговската преориентация към Европейския съюз (ЕС) в условията на липса на експортно ориентирана стратегия и отсъствието на ефективни инструменти на външнотърговската политика. Дефинирани са характерни черти на износа на националните отрасли – главно суровинни предимства, както и особеностите на вноса – предимно в отрасли с изяви национални конкурентни предимства. Изведена е необходимостта от провеждането на индустриална политика в България и ролята на малките и средните предприятия в ЕС.

Анализирани са процесите на отваряне на българската икономика, което има важно значение в условията на глобализация и регионализация на международната търговия. Изведени са теоретични и практически подходи в оценката на икономическият регионализъм – главно като засилване на търговията със съседни държави и региони. Формулирани са принципите на изграждане на икономически групировки и същностите на изграждане на икономически групировки икономически глобализъм, ефекти от присъединяването, както и продължаване на регионална ориентация при отварянето на икономиката. Оценени са показатели на отвореност на икономиката като търговски баланс, дял на износа към вноса, индекс на условията на търговия. Показани са възможностите за използване на широк инструментариум от мерки на търговската политика като митническа оценка, субсидии и гаранции, антидъмпингови процедури и инвестиционни мерки, както и възможностите за използване на специфични регламенти за търговията с услуги.

Анализирани са външнотърговските връзки и е констатирано нарастване на икономическите отношения на България с ЕС и региона Централна и Източна Европа. Расте дялът на търговията и нейната географската преориентация както към ЕС, така и към определени държави – Германия, Италия и Гърция. Отбелязва се спад в търговията между страните от бившия СИВ и промяна в техните основни партньори по отношение на износа и вноса. Дефинирани са съществени структурни изменения по отрасли, като се извежда ролята на процесите на асоцииране и адаптиране към условията на Единния

вътрешен пазар. В условията на пълноправно членство на България, наред с участието в общата търговска политика на ЕС са дефинирани и основните партньори извън ЕС, включително Русия, страните-кандидатки, както и значителните конкурентни предимства на България икономическите отношения към Черноморския регион и Западните Балкани.

Важен е анализът на икономическите отношения между България и Русия имат съществено значение за България в процеса на изграждането на Общо европейско икономическо пространство. Завършването на процесите на разширяване на изток продължава чрез активни връзки с Русия. Показано е, че тези процеси водят до разширяване възможностите за реализиране на експортно ориентиран растеж в българската икономика и разширяване мястото на България в търговията с ЕС, където са и нейните основните търговски партньори. Оценката на развитието на икономическите отношения България-Русия показва промени в стоковата структура, като в сферата на услугите България показва повече конкурентни предимства. Сравнението с отношението на ЕС с Русия показва, че сътрудничеството в инициативата Общо европейско икономическо пространство дефинира важни за страната ни области като енергетика, търговия, научна дейност опазване на климата. Съвместното участие в регионални инициативи разширява възможностите България да бъде фактор в осъществяване политиката на ЕС в Черноморския регион и в Източното партньорство.

Изследван е регионалният подход във външноикономическите отношения на ЕС е повлиян от процесите на икономическа глобализация и икономически регионализъм. Дефинираните регионални приоритети във външнотърговската политика на ЕС дават предимство на Средиземноморието, Африка, Карибите и Тихия океан, и Югоизточна Европа. Ето защо Западните Балкани са важен фактор в стратегията в приобщаването на страните от региона. В същото време анализът на процеса на стабилност и асоцииране показва, че търговията в региона е значително по-ниска отколкото с други региони и страни. Стига се до извода, че регионалното сътрудничество и развитие на отношенията на страните от региона ще подготви балканските държави за членство. Присъединяването на тези страни към ЕС ще бъде принос за развитието на региона Югоизточна Европа в контекста на външноикономическите отношения с разширения ЕС. Положителните тенденции на динамиката на БВП на балканските държави се свързва с ориентацията им към най-близката икономическа групировка – ЕС, като в същото време те се конкурират за привличането на преки чуждестранни инвестиции. За подготовката на балканските държави за членство в ЕС се използват предприєдинителни инструменти.

Анализът на икономиката на новите страни-членки след присъединяването към ЕС отбелязва съществени промени в техните външни отношения. Влиянието на външната

среда за макроикономическата стабилност се свързва с оценка на мястото на новите страни-членки в международните търговски отношения, като се отбелязва повишаване делът им в търговията на ЕС със стоки и с услуги. Изведени са различията между страните по отношение на салдото в търговията, както и различното влияние на капиталовите потоци – особено по отношение на прилива и отлива на преки чуждестранни инвестиции. Изследванията показват нарастване на делът им спрямо старите страни-членки и променливата динамика на БВП, съпоставено със света и региона Централна и Източна Европа. Влиянието на външната среда и финансовата криза върху икономическата стабилност на новите страни-членки е отражение на процесите на трансформация на обществено-политическите системи, отвореността и каналите на въздействие на световната финансова криза – спад в традиционните търговски партньори, отливът на капитали и ограниченият достъп до финансиране. С това се свързва и отливът на преки чуждестранни инвестиции, влошаване на текущата сметка в платежните баланси и отрицателните показатели на динамиката на БВП.

Проучването на процесите в световното стопанство е довело до извеждането на глобални и регионални тенденции в движението на капитали като следствие от процесите на глобализация и обособяването на финансовата сфера и регулативните ѝ инструменти. Дефинирана е ролята на международните финансови пазари и резултатите от взаимодействието на страната с официалните финансови институции. Определянето на общите тенденции световната икономика откроява специфичното значение на движението на капитали, динамиката на икономическите показатели на развитите и развиващите се държави. Тези процеси намират отражение в общо състояние на платежните баланси и капиталите потоци, външното финансиране и платежните баланси. Изведена е структурата на частните капиталови потоци към развиващите се държави, структура на нетните капиталови потоци към възникващите пазари по региони, съобразно класификацията на световната банка. Представена е регионалната структура на частните капиталови потоци, групирани в преки и портфейлни инвестиции, облигации и заеми.

Важен фактор за насочване на капиталовите потоци е наличието или отсъствието на финансов център в региона, както и използването на офшорни зони. Развитието на международните финансови центрове има важно значение за капиталовата динамика. При това се откроява специфичната роля на офшорните центрове, което е показано чрез оценки на междубанковите задължения, дял на заемите и депозитите в банките на офшорните центрове. Стига се до извода, че макар и с особен икономически и политически статут, те са фактор на стабилност при финансова криза, което показват и тенденциите в междубанкови задължения и делът на активите и пасивите на търговските

банки в тях. Развитието на международните финансови центрове стимулира движението на капитали, въпреки тенденции на регулиране в еврозоната.

Проявлението на финансовите кризи има подчертано регионален характер, като за това съществено допринасят капиталовите потоци. Те в значителна степен повлияват възникването на кризите, фактори за което са и финансовата либерализация и променливите капиталови потоци. Систематизирани са оценки на влиянието на кризите, като специално място е отделено на мексиканската и азиатската. Формулирани са оценки на новите условия в световното стопанство, като са изведени теоретични подходи при методиката за оценка на факторите за кризите - ненадеждност на информацията, финансовата либерализация, капиталовите потоци и паричната политика. Представена е регионалната структура на показателите, както и изводи за влиянието на кризите върху интеграционните процеси, паричната политика и валутния курс.

В рамките на преподавателската дейност е разработена методика за преподаване на Европейска икономическа интеграция. В представените учебници са систематизирани подходите в следните програмни периоди 1989-1993 г., 1994-1999 г., 2000-2006 г. Представят се общите политики на ЕС за структурно приспособяване и сближаване, приоритетите на структурните политики, впоследствие промените в целите и инструментите за следващият програмен период. Разработена е обобщена структура на преподаването на същността на икономическия и валутен съюз и политиките за неговото развитие. С подкрепата и на дейностите на ЕС „Жан Моне” е разработен цялостен курс „Икономическа интеграция в ЕС” представящ теоретичните основи и практическите стъпки по изграждането на ЕС, институционалната рамка и икономическия и валутен съюз, външните отношения, външна политика и сигурност, сътрудничество в областта на правосъдието и вътрешните работи. Развити са проблемите на разширяването на ЕС и присъединяването на България.

Участията в национални и международни конференции представят тези от изследователската работа, като в редица случаи се разпростират и в други области на социално-икономическия живот. Това са въпроси на регионалната структура и диспропорции, приложението на политики на ЕС в България и участието на страната структурните и кохезионния фонд на ЕС. Представени са и виждания за положителните и негативни тенденции, следващи присъединяването към ЕС.

Наред с участията на научни форуми са представени и експертни позиции по важни проблеми на обществено-политическия живот, представяни на държавни институции.